

Makale Türü:Araştırma Makalesi
Gönderilme Tarihi: 30 Nisan 2024
Kabul Tarihi: 1 Temmuz 2024

SANATTA KORKU İMGESİ ÜZERİNDEN ESERLERİN İNCELENMESİ

Analyzing Artworks Through The Image Of Fear In Art

Eda Nur BULUT¹-0009-0002-7098-8336, Burcu Günay²-00000002-5343-1639

ÖZET

Bu makalede; korku duygusuna, korku duygusunun hangi değerlerle ortaya çıktığına ve sanattaki yerine değinilmektedir. Korkunun tarihten günümüze kadar geliş serüvenine baktığımızda insanların yaşam şartlarının değişmesiyle korku duygusunun da değiştiği görülmektedir. Yılan, örümcek, kemirgen gibi birçok tehlikeli ve zararlı türlere geçmişten günümüze korku beslenilmiştir. Bu durum korku hissinin tamamen hayatta kalma içgüdüyle hareket ettiğini göstermektedir. Psikolojide de büyük yer eden korku sadece içgüdüyle değil insanın bilinçaltında beslemesiyle ortaya çıkmıştır. Birçok sanatçı, korku anında hissettiği ve yaşadığı duyguları eserlerine yansıtmıştır. Bu çalışmada resim sanatında sanatçıların psikolojik etmenlerle ele aldığı korku duygusunun eserler üzerinden teknik ve kullanılan nesnelere bakımından incelemeleri yapılmıştır. Modern insanın dünyevi zevklere, ölüm korkusuna ve yaşamdaki çeşitli olumsuzluklara bağlı olarak karşılaştığı psikolojik sorunlar, sanatçıların eserleri aracılığıyla incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Korku, Sanat, Nesne, Ölüm, Vanitas*

¹ Düzce Üniversitesi, Lisans Üstü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Tezli Yüksek Lisans, edanurbulut.49@gmail.com

² Doç. Dr., Sanat Tasarım ve Mimarlık Fak., Resim Bölümü, burcu.gunay@duzce.edu.tr

ABSTRACT

This article addresses the emotion of fear, the values through which fear emerges, and its place in art. Looking at the evolution of fear from history to the present day, it can be seen that just as people's living conditions have changed, so too has the emotion of fear. Fear of various dangerous and harmful species such as snakes, spiders, and rodents has persisted from the past to the present. This indicates that the feeling of fear is entirely driven by the instinct for survival. Fear, which occupies a significant place in psychology, emerges not only from instinct but also from being nurtured by the human subconscious. Many artists have reflected the emotions they felt and experienced during moments of fear in their works. This study will examine the emotion of fear, as addressed by artists with psychological factors, in the context of painting, focusing on the techniques and objects used in their works. The psychological issues faced by modern people, tied to worldly pleasures, fear of death, and various adversities in life, have been examined through the artworks of artists.

Keywords: *Horror, Art, Object, Death, Vanitas*

1. GİRİŞ

Dünyada var olan her insan çeşitli duygulara sahiptir. Üzüntü, mutluluk, kaygı, endişe vb. gibi birçok duygunun var olduğu gibi korku duygusunun da yeri vardır. İnsanın tehlikede hissetmesinden doğan korku, rahatsız edici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Çimen, 2010, s. 297). Genetikle de insanlara aktarılabilen korku ani atak sonucunda gerçekleşen tepkiye de denilmektedir. Bulduğumuz ortam, kültürel çevre, dinsel ve psikolojik deneyimler, ani ataklar, tekinsiz durumlar ve algısal farklılıklar da korkunun birçok nedeninin olduğunu göstermektedir.

İnsanda korku belirtileri korkunun şekline göre farklılık gösterir. Ama her olayda korku belirtileri aynıdır. Terleme, titreme, soluk beniz veya çarpıntı halleri, rahatsızlık duygusu, sıkılgnalık ve bunalmışlık hissi korkunun belirtileri arasındadır.

Korku duygusu, hemen hemen tüm canlıların temel hayatta kalma içgüdülerini doğrudan etkileyen bir durumdur. Doğal olarak canlılar, tehlikeli olarak değerlendirdikleri şeylerden mümkün olduğunca uzak kalarak, bu durumdan kaçmayı ve kurtulmayı amaçlarlar (Gençöz, 1998, s. 9-16). Korkunun asıl var olmasının sebebi ölümdür. Canlı psikolojisi, korkuyu içgüdüsel bir tehlike durumunda ortaya çıkartarak hayatta kalmaya adapte olmuş, oradan uzaklaşmaya ve savunmaya programlamıştır. Bu sebeple canlı kendini tehlikeden koruyarak ölümden uzaklaşmış olur. Nasıl vücut için ağrı bir uyarıcıysa, aynı şekilde korku da hayatta kalmak için önemlidir. İnsan eğer hiçbir şeyden korkmazsa tehlikelerin sonucunda ya ağır bir şekilde yaralanabilir ya da ölümlle sonuçlanabilir.

Korku, yalın bir şekilde ortaya da çıkmaz. “Korku korkulacak belli bir nesneyi gerektirir.” (Freud, 2002, s. 271). Mesela bir bıçağın, kesmeye yarayan bir alet olduğunu bilinir ve bir bireye doğrultulduğunda o birey korkar, uzaklaşmaya çalışır.

Çünkü oradaki bıçak nesnesi bireyi yaralayabilen, zarar veren bir nesne olduğundan dolayı insan savunma içgüdüleriyle birlikte kendini korumaya alır.

Bir diğer durum da insan bilinmeyen şeyden korkar. Karanlıkta uyumaya çalışan bir çocuk, camdan yansıyan bir dalın gölgesini vahşi bir pençe olarak görebilir. Bu da onu korkutarak ailesinin yanına, yani yalnız olmamak için güvenli bir yer aramaya iter. Ailesinin gerçeği göstermesiyle de orada bulunan gölgenin sadece bir ağacın dalı olduğu ve korkulacak bir şey olmadığını gösterecektir. Bir nevi korku deneyimle de ortaya çıkar. Çünkü artık o çocuk diğer günlerde onun bir ağaç dalı olduğunu düşünerek uyuyacak ya da önlem alacaktır. Bunun gibi birçok sebepten dolayı insan kendini korkudan sakınacağı güvenli bir yer aramaya ya da nesnenin üzerine giderek asıl sebebini çözmeye çalışır(Öztürk, 2022, s. 245-248).

Korku, bu sayede de deneyim yolu olarak sanatta birçok kez kullanılmıştır. İnsanlara temel içgüdü olan korkuyu yaşatmaya ve deneyimlemeye çalıştırarak izleyiciyi farklı duyguların içine sokmayı hedeflemişlerdir. Birçok sanatçı farklı korku imgeleri kullanarak korkunun üzerinde durmuş ve yüzyıllar boyunca farklı topluluklarda gerçekleşen olaylara da değinmişlerdir. Bu makale, korku duygusunun sanatçılar tarafından nasıl ele alındığını ortaya koyacaktır.

2. RESİM SANATINDA KORKU

Dönemler boyunca insanların yaşam tarzlarının değişmesi gibi olaylara verilen tepkilerinde değiştiği görülür. Savaşlar, hastalıklar, toplumsal olaylar, kültürel çatışmalar, din ve ekonomik zorluklar gibi birçok sebep insanların yaşam şartlarını değiştirmiştir. Tabi bununla birlikte sanatta da korku öğelerinde değişiklik olduğu gözlemlenir. Değişmeyen durum ise ilk çağlardan günümüze kadar insanların korkuları hemen hemen aynıdır.

Korku duygusu tehlikelere karşı geliştirilen bir savunma mekanizması olarak karşımıza çıkar. Mağara dönemine bakıldığında, insanların korktukları hayvanları yüceltmek adına daha büyük çizdikleri, hatta ilk çağlarda hayvan saldırılarına ve dışarıda bilinmeyen tehlikelere karşı önlem alındığı bile söylenmektedir. İnsanlık geliştikçe ve güçlendikçe de artık bir zaman sonra korkulan durumlar değişir, onların yerini toplumları da etkileyen tanrılara ve iktidara duyulan korkulara dönuşür (Abdulrezzak, 2018, s. 6-9). Tanrılar adına yapılan resimlerin çoğunda da korku ögesi bulunmaktadır. Bunun sebepleri de insanların üzerinde kurduğu din baskısından -Tanrı tarafından cezalandırılma korkusu gibi- veya yüceliğinden kaynaklanır. Ancak sanat tarihinde bu durum sadece bunlardan ibaret değildir.

Sanat tarihinde geçen çok tanrılı dinlerin mitlerine baktığımızda tanrıların ve mitolojik ögelerin anlatılanlardan daha korkunç tasvir edildiğini görölmektedir. Özellikle tanrılara yüklenen güçlerin kudretini yansıtmak için onlara insanlarda görölmeyen güçler atfedilmiştir. İlerleyen dönemlerde dinler tek tanrılı inançlara doğru evrildiğinde korku duygusu, aynı işlevde ilerleyerek tanrıların insanlar üzerindeki itaati kuvvetlendirmiştir. Bu durum insanlarla tanrılar arasındaki mesafeyi ve sınırı desteklemiştir (Öztürk, 2021, s. 247).

Rönesans ve sonrasına baktığımızda, Yunan mitolojilerinden alınarak yapılan kompozisyonlarda birçok korku ögesine rastlanılmıştır. Bu metinlerde anlatılan olaylar ve konu olarak ele alınan sahnelerde gerek sembolik olarak göndermeler olsun gerek direkt sahnenin kendisinde olsun korku nesnesi çok farklı şekillerde ele alınmıştır. Farklı şekillerde ele alınanlardan biri de Barok döneminin öncülerinden olan Rubens'in (1577-1640) "Medusa Başı" adlı eseridir.

Şekil 1: Peter Paul Rubens, *Medusa Başı*, 68.5 x 118 cm, Sanat Tarihi Müzesi, Viyana Yaklaşık 1617-1618.

Rubens'in yaptığı bu eserin ana konusu Medusa'dır. Medusa tasviri 16. yüzyılda çokça resmedilmiş ve sanatçıların ilgisini çekmiştir. Konusu açısından ve Medusa'ya atfedilen çirkin ve korkunç terimler sebebiyle farklı şekillerde ele alınmıştır.

Medusa, güzelliğiyle tanrıların dikkatini çekmiş bir mitolojik karakterdir.

“Rahibe olan Medusa, Denizler Tanrısı Poseidon tarafından, Athena'nın tapınağında tecavüze uğrar. Kendi kutsallığına yapılan bu saygısızlığa öfkelenen Athena, Medusa'yı bir canavara dönüştürerek lanetler.” (Başkan, 2011, s.89). Medusa, bu lanetten sonra güzelliği kaybeder ve saçları yılanla dönüşür. Tabi Medusa'ya yapılan zulümler bununla da bitmez ve Athena tarafından Zeus'un oğlu Perseus, Medusa'nın sürgün yeri olan Hyperborea'ya gönderilerek ondan Medusa'nın kafasını kesmesi istenir. “Ayna vazifesi gören bir bronz kalkanla kendisini koruyan Perseus, Medusa'nın başını keser; Gorgon'un kafasını tanrıça Athena'ya verir, o da bu başı kalkanının üstüne asar,” (Hasting, 2018 s.78).

Medusa'nın bu hikayesi diğer ressamalar gibi Rubens'in de dikkatini çekmiş ve "Medusa Başı" adlı eseri ortaya çıkmıştır. Bu tabloda Medusa'nın başı, beyaz kanlı bir örtü ve Medusa'nın da saçları olan birbirine dolanmış yılanlar görünmektedir. Medusa'nın yüzünde korku ve dehşet ifadesi vardır ve kesilen boynundan kanlar akmaya devam etmektedir. Bu eserde aslında korku nesnesi ne Medusa'nın yüzü ne de akan kanlarıdır. Buradaki korku nesnesi yılanlardır. Medusa, ölü olmasına rağmen yılanlar yaşamakta ve birbirlerine dolanmaktadır. Farklı şekillerde ve renklerde olan yılanların bazıları birbirini ısırmakta, bazıları kaçmakta, bazıları çiftleşmekte ve bazılarıysa yeniden oluşmaktadır.

Şekil 1: Ayrıntı 1 ve 2

Yılanlar, insanlara -tam kesin bir bilgi olmasa da- genetikle aktarılan korku türlerinden biridir. Yapılan araştırmalar sonucunda, tehlikelere karşı hayatta kalmaya yardımcı olduğu için korkuların genetik yolla aktarılabileceğini belirtilmiştir (İmren, 2018, s. 1). Bu da sürüngenlere karşı atalarımızdan gelen korkunun sebebini ortaya çıkartmaktadır. İnsanlık en baştan beri yılanların tehlikeli, zarar veren ve soğuk kanlı hayvanlar olduğu ilk dönemden beri bilmektedir. Rubens, arkadaşı Frans Snyders'in de yardımını alarak yılan imgesini çok iyi işleme oradaki korkuyu ve dehşeti hem Medusa'nın üzerinde hem de yılanların üzerinde yansıması buradaki yılan korkusunu tetiklemekte olduğunu ve oradaki olayın acımasızlığını açıkça yansıtmaktadır.

Şekil 2: Laocöon ve Oğulları, M.S.27, Vatikan

Yılanları ustaca işleyen diğer sanat eserlerine baktığımızda karşımıza “Laocöon ve Oğulları” adlı Hellenistik döneme ait heykel grubu çıkmaktadır. 1506’da Roma’da bulunan Laocöon Heykel’inin Rodos’ta doğan üç heykeltıraşın, Agesandoros, Athenodoros ve Polydoros tarafından M.Ö. 1. Yüzyılda yaptığı söylenilmektedir (Usta, 2014).

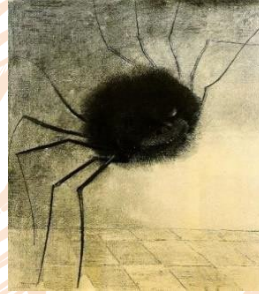

Şekil 2: Ayrıntı 1 ve 2

Laocoon Heykel Grubu'nun tam olarak yapıldığı yıl ve sanatçıları bilinmese de dönemin en iyi heykellerinden biri olarak görülür. Yapma biçimleri ve figürlerin duruşu Helenistik döneme ait olduğu düşünülmektedir.

Laocoon heykel grubu, korku ve acı temasını yoğun bir şekilde işlemektedir. Heykellerin yüzlerindeki korku ve acı ifadesi ustaca gösterilmiş, yılanların saldırgan hallerini ve ondan kurtulmaya çalışan figürlerin hareketlerini ayrıntılı bir şekilde işlemiştir. Bu heykel figürlerin yüzünde korku ve acı temasını bize netçe göstermiştir.

İnsanlara genetik yolla aktarılan sadece yılan korkusu değildir. Örümcek korkusu da genetikle aktarılan korkulardan biridir. Buna verebileceğimiz en iyi örneklerden biri de Odilon Roden'in hayal ve fantezilerinden yola çıkarak yaptığı serilerden biri olan "Gülümseyen Örümcek"tir.

Şekil 3: Odilon Redon, *Gülümseyen Örümcek*, 47.5x37 cm, Kâğıt üzerine kömür, 1881

Odilon Redon, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Sembolizmin önemli figürlerinden biri olarak tanınmaktadır. "Gülümseyen Örümcek" adlı bu eserde de Sembolist yaklaşımlarla, rüyalar bilinçaltı ve fantastik dünyalarla olan ilgisini yansıtmaktadır.

Redon, bu eserde on bacaklı tuhaf bir biçimde gülümseyen bir örümcek betimlemiştir. Örümceğin yüzü belirgin olmasa da ifadesinden gülümsediği anlaşılmaktadır. Tüylü ve fazla bacaklı yaptığı bu eserde örümcek imgesine gülümseme atfederek onu insanlaştırır.

Şekil 3: Ayrıntı

Sol tarafındaki duvara tırmanan bu örümcek, incecik bacaklarıyla diğer tarafına eğilmektedir. Zeminde yer alan karoları oluşturulan ızgaralı desen, izleyiciye üç boyutlu alan etkisi verirken konunun şaşırtıcı etkisini arttırmaktadır. Zeminin desenlerinden burasının bir mutfak olabileceği düşünülürken bu hayvanın gülen bir yüze sahip olması da gerçeküstücü atmosferi arttırmaktadır (Çay, 2021, s. 94). Bu durumda gerilimi ortaya çıkartarak örümcek imgesini daha da kokutucu göstermektedir.

3. Ölüm Korkusunun Sanat Eserleri Üzerinden İncelenmesi

Genetik yolla aktarılan korkulardan sonra ölüm ve ölümü çağrıştıran korkulara geldiğimizde insanların ölümden daha çok korktuğu görülmektedir. Aslında korkulan her şeyde alt yapı olarak ölüm korkusu vardır ve insanlar ölüm söz konusu oldu mu her şeyden kendini geriye çekerler. Çünkü bazıları için ölüm bir son buluş bazıları içinse

başka bir yere geçti (Cennet, cehennem vb.) ama nihai korku ölenin geri gelmemesiydi. (Duran, 2018, s. 85)

Psikolojik araştırmaları incelediğimizde ölüm korkusunun çok çeşitli olduğunu ortaya koymuşlardır. En çok üzerinde durulan çeşitleri yalnızlık korkusu, yakınları yitirme, bilinmezlik ve ölüm anında ıstırap çekme korkusu, kişisel kimliği kaybetme ve ölüm sonrası cezalandırma korkusu, yok olma korkusu ile değer verilen insanları kaybetme korkusu olarak düşünülür (Koç, 2002, s. 8). Ölüm korkusunun başlıca sebeplerinin bunlarla olmakla birlikte sanatta da konu bolca işlenmiştir. Jacques-Louis David'in "Marat'ın Ölümü"nden, Diego Velazquez'in "Çarmıha Gerilmiş İsa"ya kadar birçok sanatçı ölüm konusuna değinmiştir.

C.G. Jung'a göre, (1953, s. 496-497) ölüm korkusunun temelini yaşam korkusu oluşturur. Bu bağlamda ölümden çok korkan bireyler, aynı zamanda yaşamaktan da çok korkmuşlardır (Koç, 2002, s. 8). Sanat tarihine şöyle bir baktığımızda yaşamı ve ölümü içinde barındıran resimlerin de var olduğunu görülmektedir. Bunların bariz örneklerinden biri de vanitaslardır.

Şekil 4: Hendrick Andreiessen, *Vanitas*, 1649, Tuval Üzerine Yağlıboya

Bir ölü doğa türü olan vanitas resimlerinde kurukafa, solmuş çiçek, sönmüş mum, yıpranmış eşya gibi ölümü çağrıştıran nesnelere, hayatta olan ve yaşamaya devam eden insanlara bir uyarıda bulunmak için karşımıza çıkar. (Kaygusuz, 2019, s. 462). Freud'a göre bu durum ölüm ve hayat iç güdülerinin karşıtlığına dayanır. Bu iki tür içgüdü canlı varlıklarda değil de birbirine karışmış olarak var olur ve hayat, bu içgüdü arasındaki çatışmayı ya da etkileşimin bir tezahürü veya ifadesi olur (Cevizci, 2013, s. 1215-1216).

Bu zıtlığı vanitas tablolarında kullanan sanatçılardan biri olan Hendrick Andreiessen'in yaptığı tabloda, bir tarafında zenginlik ve şöhreti yani faniliği anlatırken bir tarafında da ölümü anlatır. Resmin sol tarafı belirsizleşen atmosfere sahipken, sağ tarafı ise nesnelere yansıyan ışıkla ağırlık merkezi konumundadır. (Kaygusuz, 2019, s. 468) Bu da bu durumu daha da tekensizleştirerek ortada kalan nesnelere belirginleştirir.

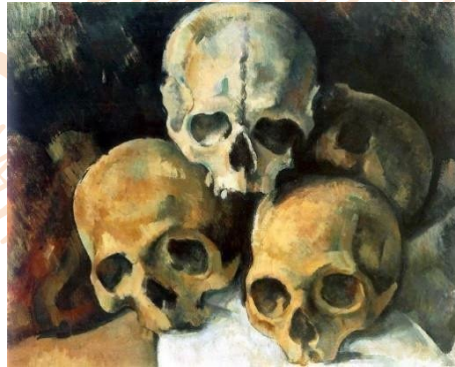
Burada ölümü gösteren yegâne şey kurukafadır. İnsan hayatının ölümlü doğasını belgeleme yönüyle bu resim, maddi güç sahiplerinin, ışıltılı hayatlarını bir gün kaybederek, bir kurukafaya dönüşüp, tüm bedenler gibi çürüyerek sonunda sıradanlaşacaklarını belgelemektedir (Kaygusuz, 2019, s. 469). Bu durumda kaybedilecek çok fazla şeye sahip olduklarından dolayı insanların ölüm korkusunu daha da körükleyecektir.

Şekil 5: Peeter Sion, *Kafatası ile Vanitas Natüermort*, Yağlıboya, 1637-1695

Bir diğere esere baktığımızda Peeter Sion'un "Kafatası ile Vanitas Natürmort" adlı eserinde aynı şekilde işlendiği görülür. Diyagonal bir kompozisyona sahip olan resimde, ölüm fikrine kontrastlık oluşturacak sıcak bir ışık hakimdir. Kurukafa, kum saati, mum gibi birçok objenin bulunmasının yanında duvarda asılı duran bir eskiz görülür. O eskizde ölüm çağrısı yapan melege doğru yönelen dua eden azizin dehşet saçan gözlerini sessizce izleyen yine vanitasın belki de en güçlü imgesi olan kurukafa resimdeki gerilimi daha da arttırır (Erdoğan, 2018, s. 151-52).

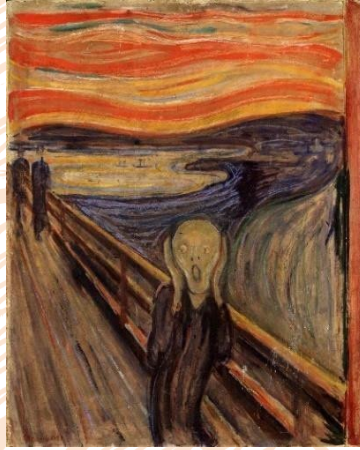
Sanatçılar, dönemin vanitaslarında anlattıkları bu yaşam ve ölüm arasındaki ince çizgiyi işlerinde ustaca göstererek natürmort geleneğini bir üst seviyeye taşımışlardır. Günümüze daha yakın dönemlere geldiğimizde natürmort tekniğinde üslup farklılıkları görülse de hala daha kurukafaların yeri ayrıdır. Yapılan natürmortlara baktığımızda kurukafa işleyen sanatçılardan birinin de Paul Cezanne olduğunu görürüz. Cezanne, vanitas tablolarına ve natürmortlara önem veren post-empresyonist bir sanatçıdır (MUTLU, 2022, s. 1332-1338). Paul Cezanne "Kafatası Piramidi" adlı eserinde bir tanesi arkaya düşmüş şekilde, üst üste binmiş dört kafatası görülmektedir.

Şekil 6: Paul Cezanne, *Kafatası Piramidi*, 1901.

Bu eseri Cezanne, izleyiciye yakın bir şekilde işlemiştir. Annesinin ölümünden sonra da ölüm temasına daha da ağırlık vererek bu konunun üzerinde durmuştur. Bu eserdeki kurukafalar, arkanın karanlık olması ve kullanılan renk tonlarıyla ölümü hatırlatmakta ve korku duygusunu tetiklemektedir.

Korku dediğimizde aklımıza gelen eserlerden biri olan Edvard Munch'ın "Çılgılık" adlı eserine baktığımızda korkunun açıkça ortaya koyulduğu görülmektedir.

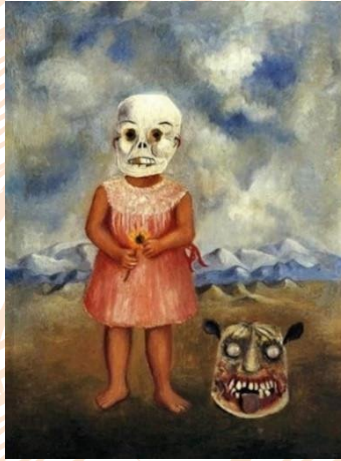

Şekil 7: Edvard Munch, *Çılgılık*, 1893

Belki de sanat tarihinin en önemli eserleri arasında yer alan ve konusuyla, tarzıyla birçok farklı şekilde karşımıza çıkan "Çılgılık" tablosunda; koyu, karamsar renklerin kullanıldığı akışkan bir arka plan üzerinde normal bir insanın yüzünden farklılaşmış, çılgılık atan hatta "çılgıllaşan" bir yüz biçimi bulunmaktadır (Savaş, 2018, s. 258). Kullanılan renk tonu olsun, öndeki figürün yüzündeki o dehşet ifadesi olsun, resim her şekilden bize korkuyu gözler önüne sermektedir. Bu eserdeki korku duygusu insanların verdiği korku duygusunun tepkisine benzer niteliktedir. Etrafının da bu duruma ayak uydurmasıyla tamamen korku yaşamla bütünleşmiş ve resmin ana konusunu oluşturmuştur.

Munch'ın bu işinde bulunan figürün ifadesi ve renginin solgunluğu, Cezanne'nin kuru kafalarının rengini anımsatmakta ve sanki içindeki tekinsizlikle birlikte bize ölüm korkusunu açıkça göstermektedir.

Munch'ın “Çılgılık” eserinden sonra korkunun ifade edildiği eserlerden bir diğeri de Frida Kahlo'nun “Ölüm Maskesi Takan Kız” adlı eseridir. Kahlo, yaşamında sürekli sağlık sorunlarıyla uğraşmış bir sanatçıdır. Çocukluğunda geçirdiği hastalık sebebiyle hayatının çoğunu yatakta geçmiştir. Yüzünde maske olan bu kız Meksika'nın kültüründe olan Ölüler Günü'nden bir sahneyi canlandığı düşünülmektedir (Cristina, 2020). Meksika'nın önemli festivallerinden olan o günlerde çeşitli maskeler takarak ölümlerle bağlantı kurulduğu söylenir. Yani bir nevi ölümleri anma etkinliğidir.

Şekil 8: Frida Kahlo, *Ölüm Maskesi Takan Kız*, 1938.

Çevresinde bulunan dağlar ve çorak arazinin var olması kızın kötü bir kadere sahip olduğunu göstermektedir. Ayağında bulunan “Kaplan Maskesi” çocuğu kötülüklerden korumak için tılsım olarak kullanılmıştır (Kahlo, 2018). Burada asıl korku nesnesi ayaklarının yanındaki kaplan maskesi değil yüzündeki o ifadesiz maskedir.

Maske, ölüm gününü kutlamaktan çok ölümü anlatmaktadır. Çünkü çevresindeki çorak arazi ve ıssız dağlar maskeyle birleştiğine ölüm anlamına gelmektedir. Çocuk imgesini kullanarak da her ne olursa olsun çocukta olsa sıradan biri de olsa ölümün onu bulacağını söylemektedir. Bu da ölüm korkusunu ortaya çıkartır.

Ölüm korkusu birçok şekillerde karşımıza çıkmıştır. Bu durum ölüm korkusunun her şekilde hayatın gerçeği olduğunu göstermektedir. Bill Stoneham'ın yaptığı “Eller Direniyor” adlı eserine baktığımızda ölümden çok korkunun kendisini gösterdiğini görülmektedir. Bir bakıma Kahlo'nun işine benzeyen bu resmin ana konusu içinde barındığı hikayesidir.

Şekil 9: Bill Stoneham, *Eller Direniyor*, 1972

Esere baktığımızda bir erkek çocuğu ve bir de insan boyutlarında olan küçük bir kız gözükmektedir. Arkalarında cam ve camın ardında bir sürü küçük ellerde resme eşlik etmektedir. Bu resmin asıl vurucu noktası görünenler değil resmin hikayesidir. Bu tablo 1970'lerin başında California'daki Feingarten Galerisinde gösterilerek büyük bir ilgi çekti. O sırada tabloyu satın alan ünlü oyuncu John Marley tarafından satın alındı. Oyuncunun ölmesiyle birlikte birçok mekân gezen bu eser, 2002 yılında Ebay adlı satış

açık arttırmada adından lanetli olarak bahsedildi ve korku tablosu olarak yerini aldı (Şengül, 2020).

Resimde kullanılan imgeler, oyuncak bebeğin elinde silah gibi duran nesne, arkada kurtulmaya çalışan eller, çocuğun donuk duruşu ve bakışıyla korkuyu netçe göstermektedir.

Son olarak resim ve heykel sanatçısı Vecdi Candemir'in yaptığı enstalasyon ve heykellerine baktığımızda korku imgelerini açıkça kullandığı görülmektedir. Heykellerinin ve enstalasyon çalışmalarında bolca korku ve rahatsız edici nesnelere kullanmıştır.

Şekil 10: Vecdi Candemir, *Karanlık Sanat*, Çılgın Kafalar, 2018

Candemir, bir yönüyle izleyiciyi ürkütürken, bir yanıyla da düşündürdüğü işlerinde korku kavramından bahsetmektedir. “Çocukluktan itibaren içimizde” diyen sanatçı “Mesela çocukken yanınızda bir büyüğünüzle korku tüneline girdiğinizde, gezerken korkar ve çığlık atarsınız. Ancak çıktığınızda, bir daha aynı duyguyu yaşamak istersiniz. Korku, içinde istek gibi birçok duyguyu barındırır.” diyerek korku duygusuna açıklama yapmaktadır (Polat, 2022).

Candemir, durduğu bu konuyla korku duygusunu açıkça işlerinde gösterip karanlık sanata da bu yönle atıfta bulunmuştur. Ülkemizde karanlık sanat ve korku duygusu sanatta pek sık işlenmese de bir şekilde sanatçıların karşısına çıkmış ve onları etkilemiştir.

4. SONUÇ:

İster ölüm korkusu olsun ister genetik yolla aktarılan korkular olsun, ister korku ifadeleri ve nesnelere olsun, korku her türlü ortaya çıkar ve sanatçıları da olmak üzere birçok şeyi etkiler. Sanatçılar kendi hayatlarından da yola çıkarak farklı şekillerde korku ögesini kullanmış ve bunları sanatlarına ustaca aktarmışlardır. Korku türleri sadece bunlardan da ibaret olmayıp hayatın her noktasında insana göre değişebilen korkuların olduğunu ve sadece resim sanatında değil, birçok sanat dalında da bu konuya değinen örneklerinde olduğunu unutmamak lazım. Psikolojide, dinde ve hayatın çeşitli yerlerinde karşımıza çıkacak ve önemli konulardan biri olmaya devam edecektir.

Sanattaki yerine bakarken sanatçıların genelde kendi hayatlarından korkulara değindiğini, kendi yaşadığı içsel korkularını ortaya çıkarttığını görmüşsünüzdür. Munch bile “Çılgılık”ı anlatırken aniden dehşete kapıldığını ve etrafının bu denli değiştiğinden bahseder (Sooke, 2017). Çünkü korku geçmiş travmaların eseridir. Aynı genetik yolla aktarıldığı gibi, insan yaşamına da trajik bir durumla aktarılabilir. Sebebi bilinmese bile, insan kendini gök gürültüsünden korkmuş halde bulabilir. Yani korku, sadece bilinen ve görünen şekilde değil, bilinçaltının onu nasıl ortaya çıkaracağına da bağlıdır.

KAYNAKÇA

Abdulrezzak, A. O. (2018). *Korkunun Temelleri ve Türk Halk Kültüründe Korku Miti. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. S.6-9*

Başkan, F. B. (2011). *Canavardan Kız kardeşe: Medusa Mitinin 20. Yy Kadın Şairleri Tarafından Tekrar Yazımı, Ankara: Edebiyat ve Bilim-I, II. Uluslararası Edebiyat ve Bilim-I Sempozyumu Bildirileri. S.88-97.*

Cevizci, A. (2013). *Ölüm İçgüsüdü. A. cevizci içinde, Felsefe sözlüğü İstanbul: Paradigma. s. 1215-1216.*

Cristina, M. (2020, 10 20). *Girl with Death Mask (She Plays Alone) by Frida Kahlo (Interpretation and Analysis). dayling art:*

<https://artisthesolution.blogspot.com/2020/10/girl-with-death-mask-she-plays-alone-by.html> adresinden alındı

Çay, M. B. (2021). *Odilon Redon resimlerindeki semboller. İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, s.94.*

Çimen, F. (2010). *Sanat Eserlerinde Korku İmajı ve Korku Duygusunu Yenebilmede Sanatın Rolünün İrdelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, s. 297.*

Duran, E. (2018). *Din- Korku İlişkisinin Psikolojik Olarak İncelenmesi. Journal Of Institute Of Economic Development And Social Researches.*

Erdoğan, Ö. (2018). *17. Yüzyıl Hollanda Sanatında Vanitas İmgeleri. Ulakbilge Dergisi, s. 151-152.*

Gençöz, T. (1998). *Korku: Sebepleri, Sonuçları ve baş etme yolları. Kriz Dergisi, s. 9-16.*

Hastings, C. (2018), *Medusa Efsanesi: Tecavüz Kurbanının Canavara Dönüştürülmesi*
01.02.2021 Tarihinde Başlangıç Dergi Sitesi:

<https://Baslangicdergi.Org/MedusaEfsanesi/> Adresinden Alındı

İmren, M. (2018). *Korkular genetik yolla aktarılabilir mi? Bilim ve Teknik dergisi, s.1.*

Jung, C.G., (1953) *Metamorphose de l'ame et ses Symboles*, (Fr. Çev. Yves Le Lay),
Geneve, s. 496-497.

Kahlo, F. (2018). *Gril with death mask*. Google art culture. Nagoya city art museum,
meksika. Art And Culture: <https://artsandculture.google.com/asset/girl-with-death-mask-ni%C3%B1a-con-m%C3%A1scara-de-calavera-frida-kahlo/XgGnVsKm4o3rhw>
adresinden alındı

Kaygusuz, B. G. (2019). *Tablolardaki ölüm nesneleri: Vanitas Natürmort geleneği*.
Sanat ve Tasarım dergisi, s. 462-469.

Koç, M. (2002). *Ölüm Korkusu Üzerine Kurumsal Açıdan Psikolojik Bir Değerlendirme*
Sakarya üniversitesi İlahiyat fakültesi dergisi s.8.

Mutlu, A. (2022). *Sanat'ta Köklü Değişimin Mimarı Cezanne*. *Article Type, s.1332-1338.*

Öztürk, M. A. (2022). *Rönesans'tan Modern Dönem Resim Sanatında Korku*. *İdil dergisi*
s.245-248.

Polat, c. (2022, 10 27). “Çok Korkunç!” bir sergi. 24 saat gazetesi:
<https://www.24saatgazetesi.com/cok-korkunc-bir-sergi/> adresinden alındı

Savaş, U. T. (2018). *Sanatsal İmgenin Coğrafi Boyutu ve Özgün*. *DergiPark, s.258.*

Sooke, A. (2017, 02 17). “Çığlık”ın anlamı nedir? Düşünbil:
<https://dusunbil.com/ciglikin-anlami-nedir/> adresinden alındı

Sürmeli, K. (2021). Modern sanatta maske imgesi. Sosyal bilimler dergisi, s.12.

Şengül, K. (2020, 03 9). Bu Tablolardan Sonra Uyuyabilecek misiniz? Tarihli sanat:
<https://www.tarihlisanat.com/bu-tablolardan-sonra-uyuyabilecek-misiniz/> adresinden alındı.

Görsel Kaynakçası:

URL 1: <https://www.sartle.com/artwork/head-of-medusa-peter-paul-rubens>

URL 2: <https://tr.painting-planet.com/gulen-orumcek-odilon-redon/>

URL 3: <https://www.spectroom.com/1021460209-hendrick-andriessen>

URL 4: <https://www.sanatlaart.com/sanatta-olum-temasi-memento-mori/>

URL 5: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-m/munch-edward/edward-munch-ciglik-9139/>

URL 6: <https://fridakahlo.site/en/girl-with-death-mask-she-plays-alone-1938-frida-kahlo/>

URL 7: <https://www.24saatgazetesi.com/kova-art-space-korkunc-bir-sergiye-ev-sahipligi-yapiyor/>

Kullanılan Diğer Kaynaklar:

Aslıhan Dinçer, Korku: Dili, Kavramlaştırılması, Kültürel Boyutu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tez. s.8

Altay EREN, Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet, Aile ve Toplum s.18

Canan Yunak Kuşça, 1940 Sonrası Resim Sanatında Korku ve Şiddetin İzleri, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi s.54

Muzaffer Şahin, Korku, Kaygı ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi s.-

Yasemin Külahlıoğlu, S. Freud'un Tekinsizlik Kavramı Bağlamında Sanatta Mekan-Nesne-Korku İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi s.-

URL 8: <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/korkular-genetik-yolla-aktarilabilir-mi>

URL 9: <https://okyanusum.com/makale/fobiler-atalarimizdan-genetik-yollu-bize-aktarilan-anilardir/>

URL 10: <https://panthamag.com/sanat-tarihinin-en-korkunc-10-resmi/>

URL 11: <https://www.sanatlaart.com/sanat-tarihindeki-en-korkunc-10-eser/>

URL 12: <https://dergice.com/dunyanin-en-korkunc-10-sanat-eseri>

URL 13: <https://www.artmajeur.com/tr/magazine/5-sanat-tarihi/sanat-tarihinin-en-korkunc-10-eseri/330143>

URL 14: <https://dusunbil.com/ciglikin-anlami-nedir/>

URL 16: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/70176>